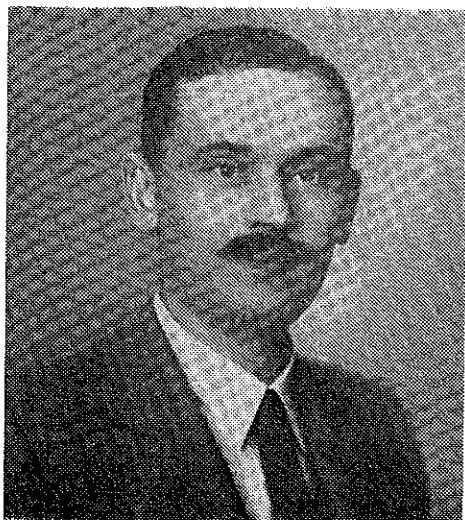

A gyógyszerészet történetéből

Gyógyszerészet 21. 21—25. 1977.

Szebellédy László, a gyógyszerész*

DR. VÉGH ANTAL

Úgy érzem, hogy *Szebellédy László* születésének 75. évfordulójára gyógyszerésztörténezeinknek is fel kell figyelniük. Egy másik originális tehetségünk, *Kazay Endre* emlékének megőrzése érdekében már tettünk annyit, hogy most, születése centenáriumának évében nem vádolhatjuk mulasztással magunkat, de messze nem állíthatjuk ezt a hetvenöt évvel ezelőtt született *Szebellédy Lászlóval* kapcsolatban. Hálás és megtisztelő feladat lehetne *Szebellédyvel*, a gyógyszerésszel, a tudományos és egyetemi életben betöltött szerepével foglalkozni, minek során számos, a magyar gyógyszerésztörténet szempontjából fontos és lényeges momentum is napvilágra kerülhet a harmincas évek gyógyszerésztörténeiből. Vázlatos előadásom közvetett célja e munkának kezdeményezése.

Ha el is határolom magam egy az „extra pharmaciam non est vita, si est vita, non est ita” szakmai sovinizmustól, a másik véglettel sem étek egyet, vagyis hogy *Szebellédyről*, erről az eredetileg is és rövid élete végéig gyógyszerészről, hallgassunk csak azért, mert igazi tudományos jelentősége nem gyógyszerészeti vonatkozásban bontakozott ki.

Életrajzi adatai ismertetését mellőzöm. Önéletrajza olvasható a „Gyógyszerészet” ez évi májusi számában (164. old.). Tudományos munkásságát ismertették és méltatták az MTA Analitikai Bizottsága ez év április 5-i ülésén, ezért e téren is a legszűkebbekre szorítkozom. Csak lexikális adatokkal jellemzem tudományos jelentőségét.

Az 1968-ban megjelent Természettudományi Lexikon adatai szerint: „Nagy jelentőségű tudományos kutatásaival a modern magyar analitikai kémi-

ai iskola megalapítója”, illetőleg egy még ennél is frissebb keletű megállapítás, 1975-ből *Szabadváry Ferenc* professzortól, a kémia történelem jeles kutatójától: „... a coulometriás titrálás és a kronometriás katalitikus elemnyom-meghatározási módszerek feltalálásával írta be nevét a modern analitika történetébe.”

Szebellédy tudományos értékének e két tömör jellemzését a magam részéről, magyarázatként, csak a következőkkel illusztrálom:

Gondoljuk csak meg: Faraday 1833-ban állapította meg, hogy az elektródokon átalakuló anyagok mennyisége arányos az áthaladó elektromosság mennyiségével. A „Faraday-törvény” felfedezése után 105 évnek kellett elteltie ahhoz, hogy a Nógrád megyei rétsági patikus fia, *Szebellédy László* az egész világon elsőnek ismerje fel annak analitikai célokra való felhasználhatóságát. Így lett ő a coulometria megalapítója; és eljárását világszerte ma is széles körben alkalmazzák. Azóta e módszer műszeres megoldásokkal finomodott, de a tudományos világ vitán felül *Szebellédy Lászlót* ismeri el megteremtőjének.

Csak kiragadott példákkal próbálom érzékeltetni mások igen eredményes kutatási területét, a mikroanalitikában és az ultramikro-analízisben elért eredményeit. *Szebellédy* egyik disszertánsa volt néhai kedves barátunk, *Tanay István* soproni gyógyszerész. *Laszlovszky József* professzor véleménye szerint a *Tanay Istvánnal* a cink mikrokimutatásának kidolgozott kémlőcsöves eljárásában lehet megtalálni a katalitikus mikromódszerek kifejlesztésére irányuló utat, mely végül is az aktivált katalitikus reakciók feltalálása után a stopperóra bevonásával a kvantitatív ultramikro-módszerekhez vezetett. Az életfolyamatokban oly fontos szerepet betöltő ún. nyomelemek kimutatására a biokémikusok és agrokémikusok *Szebellédy* ultramikro-módszereit szívesen alkalmazzák; elsősorban azért, mert nem igényelnek sem kényes, sem drága műszert.

Csak egy-két példát e módszerek tüneményes teljesítőképességéről, melyek háttorzongatóan csekély anyagmennyiségek kimutatását tették lehetővé:

Amíg az előbb említett cinkkimutatás érzékenysége az alsó határa a gramm milliomod részének, a gammának $\frac{1}{20}$ -ad része volt, később a kobalt kimutatására kidolgozott eljárás már a gamma egy ezredrésnyi mennyiségét megfogta.

Talán még egy példát. A Marsh—Liebig-féle arzénkimutatásnál az észre vehető arzéntükör a gramm egymilliomod része, azaz egy gamma arzén kimutatását tette lehetővé. *Szebellédy* feltételezte, hogy az ennél kevesebb arzén is ott van a tükör helyén, csak éppen nem látható. Erre a helyre

* Sopronban, a III. Gyógyszerésztörténeti Konferencián 1976. augusztus 13-án elhangzott előadás.

aranybromidoldatot öntött és a láthatatlan szín-arzén redukáló hatására kiváló fémes arany formájában láthatóvá vált a gamma milliomod részének, tehát egy billiomod gramm arzén jelenléte!

Más típusú és inkább gyógyszerészi példákhoz nyúlok a következőkben. Részben mert egyszerűbbek, részben pedig mert *Tanay István* ezek kidolgozásában is részt vett. E két példa nemcsak *Szebellédy* nagy találékonyságát bizonyítja, hanem azt is, hogy nemcsak az analitikai alap kutatásokban volt otthon, hanem érzéke volt az alkalmazott analitika konkrét problémái iránt is. *Augustin Béla*, gyógynövénykutatásunk megalapítója és a ricinus hazai termesztésének megvalósítója szeretne volna magonként, azaz egy-egy szem ricinusmagban annak olajtartalmának savszámát meghatározni. Egy ricinusmagban 0,2—0,3 g olaj van, a meghatározáshoz pedig — a konvencionális módszerekkel — 5-10 g olajra van szükség. *Szebellédy*-hez fordult, aki a hibaforrások gondos tanulmányozása után a gyógyszerkönyvi módszert $\frac{1}{50}$ -es méretre kicsinyítette. Ekkor azonban egy-egy titráláshoz 0,05, legfeljebb 0,1 ml mérőoldat fogy. Brilliósan oldotta meg, hogy miként lehet pontosan dolgozni ilyen kis mérőoldat-mennyiséggel is. *Clauder Ottóval* más kísérletek során már alkalmazott súlybürettáját használta e célra. Ez megfelelően átalakított pravaz-fecskendő, melynek 18-as injekciós tűjéből lecseppenő egy-egy csepp súlya 6 mg körül van, de kis ügyeskedéssel fél vagy negyed csepp is levehető belőle és így kb. 1 mg mérőoldat a titráláskor észlelhető legkisebb mennyiség. Ez pedig a végeredményben mindössze 1—2% hibát jelent, ami adott esetben elhanyagolható.

Hasonlóan egyszerűen és elegánsan oldotta meg a zsiradékok jód-brómszám meghatározására szolgáló, a IV. Gyógyszerkönyvben előírt módszer reakcióidejének 30-ról 5 percre csökkentését.

Abból az alap gondolatból indult ki, hogy egy reakció sebességét legegyszerűbben az egymásra ható anyagok koncentrációjának növelésével lehet fokozni. A gyógyszerkönyvi módszerhez eredetileg 50 ml 0,1 *n* káliumbromát-oldat lemérése szükséges. *Szebellédy* minden bevett szokástól eltérően a mérőoldat koncentrációját a 0,1 *n*-ről tízszeresére, azaz normálra növelte. Így a reakcióban részt vevő vizes fázis méretét 50 ml-ről annak tized részére, 5 ml-re csökkenthette, s ezért az alkalmazott bróm a vizes fázisban tízszer akkora koncentrációban került, mint az eredeti recept szerinti volt. Ez maga után vonta a reakcióidő 30-ról 5 percre csökkentését. Az eredmények is kevésbé szórta, mert ilyen rövid idő alatt kevesebb a mellékreakció.

Rendkívül értékes didaktikailag, hogy az említett és valamennyi dolgozatában a szóban forgó probléma gondosan tanulmányozott irodalmából indul ki, annak lényegi ismeretése után kristálytiszta logikával közelíti meg az általa elképzelt új megoldási lehetőséget, s a megoldás helyességét kísérleti adatokkal igazolja. Bármily hihetetlenül is hangzik, szinte alig volt előkísérletekre szüksége, annyira helytállónak bizonyultak elképzelései. Tulajdonképpen nagy termelékonyságának ez a

titka: több mint 100 dolgozat nem egészen másfél évtized alatt. Pedig munkái között nincs utánézés, kópia — zömük meghökkenítően új utat kereső. Nem rendelkezett jó manualitással; munkatársai végezték az experimentális munkát és ő azokat gondosan szemmel kísérve módosította.

Hasznos olvasmány lehetne tudományos diákkörök fiataljainak — vagy a Rozsnyay Emlékversenyen induló fiataloknak — *Szebellédy* dolgozatainak tanulmányozása; melegen ajánlom ezt vezetőik figyelmébe.

Winkler Lajos mondása volt: „Mindenkinek fel-fel fedez mindennap valamit, csak éppen nem veszi észre.” Nos, *Szebellédy* nem ez a típus volt, ő bizony „észre vette”, amit meg kellett látni. Dolgozatainak nagy száma is ezt bizonyítja; de más téren is találékony volt. Ennek illusztrálására megemlítem tevékenységét a gyógyszerespecialitások terén.

A harmincas évek elején forgalomba került egy különleges kézmelegítő. Ez gumizacskó volt, melyet a kézben kellett szorongatni. Súlyos fémport tartalmazott és dugóval légmentesen lehetett elzárni. Ha a zacskó tartalmához kevés vizet adtak, felforrósodott. A melegedés megszűnt, ha légmentesen elzárták, vagyis ha levegő, pontosabban oxigén nem juthatott bele. A zacskóban levő por — analízis során — 1% rézkloriddal kevert vaspor-nak bizonyult. A réz katalizálta a megnedvesített vas oxidációját és ez fejlesztette a hőt. *Szebellédy* termékeny fantáziájával ebből a következő gyógyszer-specialitást fundálta ki, mely „Haemoplex” néven forgalomban is volt. Lényege ennek egy nemesfém-mel aktivált „Ferrum hydrogenio reductum” volt, mely tízszer nagyobb mennyiségben oldódott a normális gyomoroldat koncentrációjának megfelelő hőmérsékletű és töménységű sósav-pepszin oldatban, mint a közönséges redukált vaspor. Abban az időben a vasterápia során 0,5 g-onként növekvő adagolásban 5—6 nap alatt 10—12 g vasat is etettek meg a beteggel redukált vaspor formájában és ez nemegyszer súlyos gyomorpanaszokat okozott. A „Haemoplex”-szel ötöd ennyi vas mennyiséggel lehetett ugyanazt a gyógyhatást elérni — minden gyomorpanasz nélkül.

Szebellédy tudományos termékenységének hasznát látta a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság is. „Értesítő”-jében megjelentette 35 dolgozatát és kutatási eredményeiről számos bemutató előadást tartott a Társaság tudományos ülésein. Ezzel *Szebellédynek Schulek* mellett vezető szerepe volt a Társaság előadóülései színvonalának emelésében és a Társaság tudományos tekintélyének megalapozásában. Tevékenységét a Társaság azzal honorálta, hogy vezető testületi tagjai sorába választotta és 1939-ben a „Jakabházy Zsigmond” emlékéremmel tüntette ki.

A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság a harmincas évek folyamán *Mozsonyi Sándor* kezdeményezésére nagy erőfeszítéseket tett a gyógyszerésztovábbképzés — egyelőre legalább társadalmi úton való — megszervezésére. *Szebellédy* ebben a munkában is részt vett az analitikai kémia és a gyógyszerészi kémia oktatásával.

Gyógyszerésztörténeti Szakosztályunkra való tekintettel külön szólnom kell az *Ernyey—Szebellédy*-kapcsolatról. Lángoló hazafiságuk és nem mindennapi tehetségük fűzte őket össze. *Ernyey* egyike volt az elsőeknek, aki felismerte *Szebellédy* átlagon felüli intelligenciáját, páratlan memóriáját és hatalmas lexikális tudását. Mellékesen jegyzem meg, hogy a nagy tárgyi tudás nemhogy bénította volna alkotó készségét, hanem biztosította, hogy csapongó fantáziája mindig a realitások keretei között mozogjon.

Ernyeynek a tudományos közéletben különleges és elismert pozíciója volt. Asztaltársaságába neves tudósok tartoztak. Fenntartás nélkül vezette közükül és barátoktatta velük össze a fiatal asszisztens *Szebellédyt*, már a harmincas évek legelején. Nem is vallott vele szűgyent a komoly professzorok előtt. Ez az érett tudósokból és közéleti személyekből álló társaság nagyban hozzájárult *Szebellédy* látókörének kiszélesítéséhez.

Ernyeynek sikerült még arra is rábírnia, hogy az I. Kémiai Intézet — az akkori Winkler-intézet — történetét írja meg a nagyszombati Kémiai-Botanikai Intézet alapításától kezdve 1927-ig. Az *Értesítő* 1928-as évfolyamának ez lett az első cikke.

Kapcsolatuk kölcsönös volt. *Szebellédy* viszont rávette *Ernyeyt* arra, hogy a gyógyszerészhallgatók számára a magyar gyógyszerész-történelem válogatott fejezeteiből mint megbízott előadó az egyetemen előadást tartson. Főleg a középkorból választott témákkal foglalkozott; emlékezetem szerinti, 3—4 szemeszteren át. Sokszor mi is beültünk diákjaink közé a padosorokba, hogy kedvet csináljunk a hallgatóságnak a rendkívül tartalmas, de koncentráltságánál fogva igen nagy figyelmet igénylő előadások meghallgatásához.

Az *Ernyey—Szebellédy*-kapcsolatnak volt egy, azóta már szertefoszlott eredménye is. Az egykori Than-intézetben, *Winkler* prof. idejében, két szobában, gondosan lezárt szekrényekben őrizték *Than Károlynak* a Párizsi Világkiállításon aranyéremmel kitüntetett saját szerkesztésű előadási-kísérleti eszközeit. Ez ösztönözte *Szebellédyt* arra, hogy a másik nagy experimentátor, *Winkler* készülékeiből is összeállítson egy sorozatot, melynek a Nemzeti Múzeumban *Ernyey József* adott helyet. Sajnos, hogy mind a Than-féle, mind a Winkler-féle gyűjtemény a háború, illetőleg az azt követő átszervezések zűrzavarában elkallódott.

Szebellédy egyetemi pályafutását 1925-ben mint *Winkler* gyakornoka kezdte. *Ekkert László* volt akkor ott az adjunktus, és *Schulek Elemér* a tanársegéd. *Ekkert* egész életére az egyetemi életben tevékenykedett, *Schulek* azonban élt az első lehetőséggel és *Johan Béla* hívására elszakadt az Alma Matertől. *Schulek*, mielőtt 1926-ban az OKI kémiai osztályát megszervezte, másfél éves külföldi tanulmányútra ment. *Szebellédy—Schulek*kal folytatott baráti beszélgetéseiből — felismerte a külföldi tanulmányút jelentőségét, és az 1930—31 tanév folyamán a lipcsei egyetemen *Le Blanc* professzor intézetében *Böttger* professzor osztályán töltött el egy évet mint a Collegium Hungaricum

ösztöndíjasa. Ez az év sorsdöntő lett tudományos fejlődése szempontjából. *Böttger* hatására kezdett el foglalkozni az analitikai kémia fizika-kémiai és elméleti vonatkozásaival, s e szemléletváltozás a továbbiakban mind kutatói, mind oktatói munkásságára rányomta bélyegét. Előbbi tevékenységéről — mely a kronometriás analízisben kulminálódott, illetőleg a coulometria felfedezéséhez vezetett — röviden már beszéltem; az oktatási szemléletében történt változásról később lesz szó. Előbb azonban szabad legyen még egy nem ismert tényről szólnom.

Szebellédy Lipcsében egyidejűleg kultúrmissziót is teljesített. Nemcsak előadásokat tartott *Böttger* felkérésére analitikai témakörökből (és saját munkásságáról), hanem *Böttger* annyira megkedvelte nyílt eszű és éles judiciumú ifjú, alig harmincéves külföldi munkatársát, hogy véleményét kérte, mit ajánl, mihez kezdjen a *Margosches* professzor halála után ráhárult feladattal, a „Chemische Analyse” világszerte ismert gyűjteményes kiadás folyamatos megjelentetésével. *Szebellédy* tanácsára a sorozatot *Winkler Lajos* munkásságát ismertető kötet kiadásával folytatta. *Szebellédy* kezdeményezésére jelent meg tehát a sorozat 29. köteteként *Winkler* tollából az „Ausgewählte Untersuchungsverfahren für das chemische Laboratorium” című kötet, melynek sikerét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy folytatása következett: a sorozat 35. kötetével „Neue Folge” alcím alatt. E két kötet összefoglalóan reprezentálta *Winkler* életének munkásságát német nyelven. A 30-as évek elején a magyar tudomány életrevalóságát és elhivatottságát idegen nyelven bizonyítani hazafias tettnek számított.

Annak, hogy e két kötet *Szebellédy* kezdeményezésére jelenhetett meg, nincs írásbeli nyoma. Annak sem, hogy judiciumában *Böttger* teljesen megbízva a gyűjteményes sorozat 32. köteteként megjelentette *Ekkert László* élete munkásságát reprezentáló „Erkennung organischer Verbindungen besonders von Arzneimitteln” című kötetet is. Ez utóbbi a maga korában egyedülálló és teljesen megbízható gyűjteménye volt a gyermekcipőben járó kvalitatív szerves analízis gyógyszer-vonatkozású eredményeinek. Nagy szükség volt jellemző kvalitatív reakciókra — lehetőleg epruvettában végrehajtott színreakciókra —, hisz akkortájt műszeres analízisről még alig esett szó. Ezt a tényt ismertette el *Szebellédy Böttgerrel*, s így jelent meg ez a könyvecske. Az, hogy a magyar gyógyszerészi kémia ezen eredményei is összefoglaltan, egy csoportban a világ közvéleménye elé kerülhettek, *Szebellédynek* köszönhető. Ezzel a cselekedettel etikailag is nagyot alkotott, mert rehabilitálta öreg asszisztens társának kissé mellőzött tudományos munkáját.

Szebellédy igazságszeretetét még ez sem elégitette ki, mert 1939-ben, amikor egyetemi tanár lett, első dolga volt, hogy az akkor már 78 éves *Ekkert Lászlót* egyetemi magántanárrá habilitáltatta, 1940-ben pedig egyetemi rendkívüli tanárrá nevezettte ki. Agg tanítómesterének így szolgáltatót élete alkonyán teljes tudományos elégtételt.

Meg kell említenem *Szebellédy Lászlónak* a IV. Gyógyszerkönyvvel való kapcsolatát is. Amikor 1925-ben a disszertáns *Szebellédyt Winkler* maga mellé vette asszisztensnek, javában folyt a negyedik kiadású Gyógyszerkönyv előkészítő munkája. *Schulek* mint tanársegéd, *Winklernek* a kémiai rész szerkesztési munkájában fő támasza volt. *Szebellédy* pedig, mint a legifjabb, az experimentális részt látta el. Tulajdonképpen ők alkották — mai nomenklatúrával élve — az egész kémiai albizottságot, de a 40 évvel ezelőtti szokásoknak megfelelően kettőjükéről említés sem történt, mert csak a bizottsági elnökök neve volt feltüntetve a Gyógyszerkönyvben. Amikor nagy késéssel bár, de 1934-ben a IV. Gyógyszerkönyv mégis megjelent, *Schulek* már rég kiépítette az OKI Kémiai Osztályán a magyar gyógyszerellenőrzés alapjait, *Szebellédy* pedig változatos analitikai alapkutatásokba merült. Mégis ő írta meg — még hozzá igen elegáns didaktikával — az új Gyógyszerkönyv analitikai vonatkozású részét ismertető bő fejezetet abban az új Gyógyszerkönyvet ismertető kommentárszerű kiadványban, melyet a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság adott ki 1935-ben. *Szebellédynek* — tudomásom szerint — egyéb közvetlen kapcsolata a Gyógyszerkönyvvel nem volt.

Az Értesítőben 35 dolgozata jelent meg, osztrák és észt gyógyszerész folyóiratokban pedig 9; kifejezetten gyógyszervizsgálati publikációja ezek között mindössze 3 akadt, habár számos közleményének közvetve sok esetben van gyógyszer-analitikai vonatkozása.

Oktatói ténykedésének viszont annál jelentősebb és szorosabb kapcsolata volt a gyógyszerészettel. Egyetemi pályafutása első évtizedében az analitikai és gyógyszerészi kémiai gyakorlatok vezetésében vett részt, az 1935—36. tanévtől pedig a „Kémiai analízis elemei” kötelező tárgyat adta elő *Széki* professzor megbízásából bölcész- és gyógyszerészhallgatók számára — hangsúlyozom, hogy a gyógyszerészhallgatók számára is. Már ekkor sem különítette el e két kategória együttes oktatását, aminek azután a gyógyszerészképzésnek 1940-ben bekövetkezett 4 évre emelése során lett nagy jelentősége.

Lipcsei tanulmánya után *Böttger* hatására elhagyta az analitikai kémiai kutatás merőben empirikus művelését, mint előadó pedig az elméleti szemlélet bevezetésével reformálta meg az analitikai kémiának Magyarországon a századforduló óta szűk praktícizmusból merevedett oktatását. A *Than*- és *Winkler*-féle alapokat figyelembe vette, de bátran tovább is építve reformálta meg a tárgyat. Ő volt az első hazánkban, aki pl. a kvalitatív reakciók számszerű jellemzését bevezette. A kémcső-reakcióval kapcsolatban ő beszélt nálunk először reakciók érzékenységről, a kimutathatósági határról, hátárhígításról, komplex vegyületek alakjában maszkírozásról stb. A klasszikus kvalitatív analitikai módszereket kiegészítette a mikroanalízis elemeinek oktatásával mind a papíron, mind a gödörkés porcelánlemezen végrehajtott cseppreakciók bemutatásával.

Az ő előadásain találtak először a magyar hallgatók organikus reagensekkel. Mivel a mikro-

reakciók számszerű jellemzését is bevezette, így már a kezdő hallgatóknak is összehasonlítási lehetőséget nyújtott a régi és az új, a makro- és a mikro-módotusok teljesítőképességeiről. Előadásainak híre ment: műegyetemi hallgatók előadásait rendszeresen látogatták, mert felszabadulásunk előtt ott is a régi szellemben folyt még az analitika oktatása.

Szebellédy, amint tanszéket kapott, azonnal hozzászólott az analitikai laboratóriumi gyakorlatok oktatásának megreformálásához. A még *Than Károly* idejéből származó és azóta alig módosult „Feladatok Könyve” című laboratóriumi útmutatót átdolgozta, s bár a kvantitatív területre már nem tudott rátérni betegsége, majd halála miatt, ennek ellenére méltán tekinthető e téren is a magyar kémiai analitikai oktatás modernizálása elindítójának. Minket gyógyszerészeket ebben az érint közvetlenül, hogy *Szebellédy* kulcs helyzetben volt a négyéves gyógyszerészképzés bevezetésekor. Ő oktatta az első két évben az általános, a szervetlen, az analitikai kémiát, és így adhatott és adott is modern szemléletével az egész gyógyszerészképzés alapjainak elméleti irányba indítást.

Még nagyobb jelentőségű volt, hogy ez a rendkívül széles látókörű fiatal, alig 40 éves tudós lett a négyéves reformunk bevezetése során felállított úgynevezett „Karközi Bizottság” második alnöke. Az 1940-ben felállított Karközi Bizottság — amely a későbbi fejlődés során a mai Gyógyszerésztudományi Kar kialakulásához vezetett — volt gyógyszerészi oktatásunk történetében az első lehetőség arra, hogy a gyógyszerészeket oktató bölcész- és orvoskari előadók testületszerűen együtt ülésezhessenek, a képzési problémákat, tematikákat megtárgyalják és a nem gyógyszerész végzettségű oktatók számára tárgyak speciális gyógyszerészi szükségletét körvonalazzák. *Szebellédy* életében csak az első két év oktatását kellett kialakítani, de ekkor léptek körünkbe mint oktatók: *Erdey-Grúz Tibor*, a fizikai kémia; *Mödlinger Gusztáv* az állattan; *Sztróky Kálmán* az ásványtan és kristálytan előadó.

E kiváló szakemberek közül csak *Erdey Grúznak* volt gyógyszerészi képesítése, de a másik kettő is a legjobb akarattal eltelve szándékozott tematikáját a gyógyszerészi szükségletnek megfelelően kialakítani. Valamennyien igényelték a gyógyszerészi szempontok határozott megfogalmazását, és *Szebellédynek*, az analitikai oktatásunk reformerének — mint a Karközi Bizottság 1942-től alelnökének — messzemenően érvényesülhetett e tanácskozások során a minden új iránt fogékony szelleme.

Iparkodtam felvázolni *Szebellédy László*, a tudós, emberi kvalitásai mellett azt a szoros kapcsolatot, mely őt a gyógyszerészethez fűzte. Korán meghalt; 1944-ben, amikor egyetemi működése még két évtizedes sem volt — a gyógyszerészi közéletben kifejtett tevékenysége még annyi sem. Ez a rövid idő azonban egybe esett a magyar gyógyszerészi szellemi élet megújulásának hőskorával.

A másik, kongeniális *Winkler*-tanítvány, *Schulek Elemér* írta a Magyar Gyógyszerésztudományi

Társaság Értesítőjében *Szebellédy Lászlóról* a nekrológot. Szép szavaiból idézve zárom megemlékezésemet:

„Magam előtt látom mint fiatal hallgatót, később disszertánst, majd kollégát, a régi Winkler-intézet 6-os laboratóriumában. Homlokán és mindig naivan derűs szemében a munkavágy, a felkészültség és elhivatottság jelével . mennyit beszélgettünk tudományos terveiről Bámultam ötleteinek

gazdagságát, tudásának alaposágát és átfogó erejét, mely a tudományos termelés alapfeltétele. . . jól vetett, aratása gazdag volt, Bármely ága felé fordult tudományának, igazgyöngyöket talált.”

Д-р А. Вег: Ласло Себелледи, фармацевт

Dr. A V é g h: László Szebellédy as a pharmacist

Dr. A V é g h: László Szebellédy der Pharmzist

(*Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Gyógyszerészeti Kémiai Intézet 1088 Budapest, Puskin u. 11—13*)

Érkezett: 1976. IX. 23

Gyógyszerészet 21. 25—28. 1977.

Adatok a gyógyszerértárvézés hazai egyetemi oktatásához a XIX. században

DR. RIXER ANDRÁS és DR. ZALAI KÁROLY

Kutatásaink során megállapítottuk, hogy a kolozsvári tudományegyetemen 1884-ben először meghirdetett és megtartott „Gyógyszerészeti műtan és vénykészítési gyakorlatok” tantárgy előadásai keretében dr. Hintz György egyetemi magántanár, kolozsvári gyógyszerész külön jelentős fejezetet szánt a „Gyógyszerészeti üzletvezetés” oktatására. A tárgy oktatását a gyógyszerész- és szakgyógyszerészképzésben egyre fontosabb szerepet játszó „Gyógyszerügyi szervezés-tan” egyik előfutárának tekintjük.

A szerzők az egyetemi előadások alapján bemutatják a gyógyszerértárvézés korabeli jelentőségét, alapvető szempontjait, fontosabb módszereit, összességében XIX. század végi szemléletét, s egyben értékelik a tantárgy egyetemi előadásának oktatás- és tudománytörténeti jelentőségét.

*

A magyar egyetemi gyógyszerészképzés tananyagában, annak több mint 200 évet meghaladó fejlődése folyamán — elsősorban mindig a természettudományos tantárgyak, így a kémia, botanika, biológia, gyógyszertechnológia, gyógyszerhatástan stb. — játszottak vezető szerepet. Ezek mellett kisebb terjedelműek, de a gyógyszerellátás gyakorlata szempontjából különös jelentőségűek voltak azok az ismeretek, melyek a gyógyszerészeti gyakorlati működést és eljárást szabályozzák,

meghatározzák. Az egészségügyi, és ezen belül a gyógyszerészeti jogszabálytan, valamint az ezzel szorosan összefüggő gyógyszerértári-gyógyszerészeti üzemszervezés és vezetés a gyógyszerészképzés időközi változása során különböző súllyal oktatott tantárgy. Az elmúlt évtizedekben a gyógyszerek, a gyógyszerellátás jelentősége a terápiában és profilaxisban nemcsak biológiai, hanem társadalmi szempontból is növekedett. Ez a szocialista egészségügyi alapelvekre épülő, állami gyógyszerellátás vonatkozásában különösen fennáll, s maga után vonja többek között a korszerű szervezés- és vezetéstudomány gazdag ismeretanyagának szakterületünkön való alkalmazásának szükségszerűségét is.

A gyógyszerügyi szervezés ma már önálló gyógyszerészeti szaktudomány, s a kutatók várakialakulásának csíráit, előzményeit tudományos és oktatási vonatkozásban részletesen feltárni. Ehhez kívánunk eddig nem publikált adatokkal hozzájárulni.

Az előzőek alapján nagyjelentőségűnek tartjuk a kéziratban meglevő előadásanyagot [1], amely *Hintz György* gyógyszerész, kolozsvári egyetemi magántanár hagyatékából származik, és új adatokkal bővíti eddigi hiányos ismereteinket. *Zalai Károly* [2] ismertette, hogy a kolozsvári tudomány-